

Szabadság és közjó

Kalandregényekbe illő fordulat: egy alig ismert szatirikus lapocska körüli tragikus események lázba hozták a fél világot. A párizsi béke-menetben 50 ország vezetői vettek részt — kart karba öltve meneteltek olyanok is, akik amúgy ádáz ellenségei egymásnak. Mint mondták: a szabadság védelmében. Az első szenzációk elültével immár higgadtabb vita folyik a szabadságról, amely nélkülözhetetlen eleme az emberi életnek, elfojtása magát az embert csonkítja meg. Ugyanakkor viszont súlyosan vissza lehet élni vele: nemcsak életadó forrás lehet, hanem gyilkos hatalom is.

A szabadság az ember elidegeníthetetlen személyes méltóságának egyik alappillére, legnagyobb, de legveszélyesebb értéke. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának első pontja szerint: „Minden emberi lény szabadon születik és egyenlő méltósága és joga van. Az emberek, ésszel és lelkiismerettel bírván, egymással szemben testvéri szellemenben kell hogy viseltessenek.” A keresztény emberkép mindkét állítással mélységesen egyetért. A két nézőpont — az emberi és a keresztény — „csak” abban különbözik egymástól, hogy az első megokolás nélkül jelenti ki magát a tényre és a vele járó kötelességet, az utóbbi viszont a Teremtőre vezeti vissza mindkettőt: a szabadság „az isteni képmás kiváltságos jele”, ezért személyes méltóságának része. A nyilatkozat második mondata a szabadsághoz való alapjogot kiegészíti a testvériesség kötelességével — keresztény nyelvezet szerint a felebaráti szeretet parancsával. Itt már megjelennek a szabadság korlátai is: addig terjedhet, amíg nem sérti mások jogait, nem károsítja a közjót.

A párizsi események nyomán a szólásszabadság s vele a sajtószabadság kérdése került a viták homlokterébe. Több országban törvények is védik a személy méltóságát, büntettnek tartják a blaszfémiát, mások vallásos meggyőződésének kigúnyolását. Egy arab mondás szerint (keresztények is mondhatnák ezt!): „Ölj meg, de ne gúnyold a hitemet!” Egy valóban civilizált társadalomban az erkölcs és a jó ízlés az olykor vitatható jogi szabályozásnál is határozottabban kijelöli azt a határt, amelyet tiszteletben tartanak a közvélemény megbecsülésére igényt tartó médiumok.

Van azonban az éremnek másik oldala is. A történelemben sokszor előfordult, hogy a vallás (legyen az zsidó, keresztény vagy muszlim) nevében becsmérelték, megalázták, gúnyolták a másik valláshoz, fajhoz tartozó embereket. S voltak — és vannak — a vallásra (vagy annak valamely torz formájára) hivatkozó kegyetlen diktatúrák, amelyek megfosztják az egyént személyi szabadságától, attól is, hogy valását szabadon gyakorolhassa, sőt elveszik még az életét is.

A másik ember tisztelete — bármilyen fajhoz tartozik, bármilyen vallás követője — alapkövetelménye az emberiségnek, ahogy ezt az Evangélium kétezer éve tanítja.